

Mina damer och herrar, hyvät naiset ja herrat,

Att fira hundra år är inte alla förunnade, varken människor eller föreningar. Därför vill jag för min egen del börja med att gratulera NAF finska avdelning för den här bedriften. Vi vet alla att föreningslivet generellt inte har samma medvind som för några decennier sedan, och många är de som kämpar med dalande medlemsantal och svårigheter att värva funktionärer. Det hör väl till föreningslivets natur att det frivilliga arbetet för civilsamhällets väl kan kännas tungt då den tillkommer utöver varje enskild medlems förvärvsarbete. Det här var redan något som påpekades i avdelningens verksamhetsberättelse under de något magra åren under tidigt 1930-tal, närmare bestämt 1931-32.

Taloudellisesti raskaat ajat ovat edelleenkin painaneet leimansa Osaston toimintaan etenkin sikäli, että virkamiehiltä ei välttämättömän ansiotyön ohella ole riittänyt aikaa sellaisiin **aatteellisuotoisiin sivuharrastuksiin** kun mitä tämänkin hallinnollisen Liiton toiminta edustaa. Lisäksi on rahavarojen puute asettanut esteitä monille toimintasuunnitelmille.

De ekonomiskt tunga tiderna har fortfarande satt sin prägel på avdelningens verksamhet framförallt genom att tjänstemännen inte vid sidan om sitt förvärvsarbete haft några större möjligheter att engagera sig i den typen av ideell sidoverksamhet som det administrativa förbundets verksamhet representerar. Därtill har penningbrist utgjort ett hinder för många planer.

Förutom att dessa dystra ord kanske lätt går att förknippa med stereotyper om oss finländare, så innehåller det även en annan intressant dimension. Med andra ord definierade man här arbetet för NAFs bästa om en sidohobby av ideell karaktär. Ordalydelsen är säkert ett typiskt sätt för samvetsgranna tjänstemän att nästan ursäkta sig över att man inte hade gjort mera. Den skrala ekonomin nämndes också som en utmaning. Men ändå, om man svänger på resonemanget lite, vittnar den här definitionen om ett djupt engagemang och en rätt klar och tydlig uppfattning om varför man hade grundat och valt att arbeta frivilligt för en finsk avdelning av de nordiska tjänstemännens gemensamma förbund.

Ur ett finskt perspektiv betydde självständigheten att man nu friare kunde delta i det nordiska samarbetet och på så sätt slutligen inkorporeras i den nordiska gemenskapen som fullvärdig medlem. Att man inte blev medlem då de tre nordiska kärnländerna Sverige, Danmark och Norge grundade NAF, hade många orsaker, det finska inbördeskriget kanske var det främsta. Ett visst avvaktande förhållningssätt gentemot Finlands väg som självständig nation och arten av det nya Finlands politiska utveckling var ett faktum bland de övriga nordiska länderna vid den här tiden. Men den fasen gick snabbt över. Och det vi kan kalla den nordiska orienteringen hade en viktig roll i detta.

Efter grundandet i mars 1922 presenterade sig den finska avdelningen för första gången officiellt vid det andra allmänna mötet som arrangerades i Stockholm i augusti samma år. Mötet öppnades i högtidliga former i riksdagshuset av den svenska avdelningens ordförande, landshövding Eric Trolle. En speciell hälsning riktades till de nyligen anslutna isländska och finska delegationerna:

Då det är första gången, som vi ibland oss se våra finska och isländska ämbetsbröder, ber jag att till dem få rikta en särskild hälsning. Det har varit oss kärt att se dem sluta kedjan i den skandinaviska ringen, och vi hoppas, att deras deltagande i våra arbeten skall bliva ett värdefullt tillskott vid förverkligandet av det mål, förbundet gjort till sitt.¹

Den svenska ordföranden Trolle talade om ett gemensamt mål, med vilket bör förstås en närmare gemenskap de nordiska ledande tjänstemännen emellan. Embryot till det nya nordiska samarbetet på ett mer allmänt plan hade satts under första världskriget, då de tre skandinaviska kungadömena samstämmt förklarade sig neutrala. Känslan av gemenskap hade ytterligare förstärkts under krigets slutskede, då man efter ett ytterligare kunga- och utrikesministermöte 1917 i Kristiania hade kommit överens om ett omfattande varuutbyte mellan Sverige, Norge och Danmark för att råda bot på varubristen i samtliga länder. Yttre hotbilder, och de kärva tiderna efter kriget var också en ytterligare faktor som talade för solidaritet och samkänsla de nordiska länderna emellan. Trolle konstaterade att mötet var "ett värdefullt uttryck för den samhörighetskänsla, som binder Nordens länder samman till gemensamt arbete på lycka och välgång för Nordens folk."² Med andra ord knöts en del av hoppet om en bättre och ljusare framtid till tron på det nordiska samarbetets instrumentella värde. En tanke vi i år fått uppleva att inte är död.

Trolle talade glatt om ETT Nordens folk, vilken möjligen kan ha fått någon norsk och möjligen också någon finsk deltagare att dra öronen åt sig. Den nya nordiska samarbetskulturen som uppstod efter första världskriget byggde nämligen på en respekt för varje enskild nations suveränitet. Unionsupplösningen mellan S o N spökade fortfarande i bakgrunden och i Norge var det vanligt att man bevakade det nya nordiska samarbete så att det inte skulle skena iväg mot alltför drastiska integrationsprojekt under svenskt och dansk överhöghet. 'Amalgamisme' talade man om, och det var något man inte ville veta av. Inga alltför romantiska föreställningar om ett enat Skandinavien, både i Norge och Finland var man mån om sin självständighet.

Att NAF grundades som tre skilda avdelningar, senare fem, var typiskt. Från danskt håll föreslog man ett gemensamt sekretariat, men det blev aldrig en realitet. I stället kom samarbetet att kretsa kring NAT och de stora allmänna mötena med roterande värdskap. Det är talande att en annan betydande nordisk förening som grundades vid samma tid, nämligen Föreningen Norden, inte fick ett gemensamt sekretariat förrän 1965. Man kan kalla det nationalstaten primat som en bas för nordiskt samarbete. Också termen 'den olympiska principen' har använts, och då menas ett samarbete där alla representerar sin nation under egen flagg, och som efter gemensamma träffar åker tillbaka till sitt hemland.

Men varför upplevdes det som viktigt att ingå i en nordisk krets band finska statstjänstemän. De efterlängtrade handlingarna vittnar inte om någon överdriven romantiskt vurmande, utan snarare om beslutsamt agerande för att utveckla finska förhållanden. Förutom att man ivrigt ville informera de övriga nordiska medlemmarna om förhållandena i Finland, vilket skedde genom talrika artiklar i NAT, kom samarbetet inom Förbundet från första början att vara en viktig bro västerut, en slags framtidshorisont och konkret stöd för hur det unga landets stats- och kommunalförvaltning kunde utvecklas

Det fanns med andra ord ett tydligt intresse att blicka västerut då man i den unga republiken skulle reformera statsadministrationen. Efter att riksdagen redan 1919 hade framhållit nödvändigheten av att begränsa vissa utgifter för ämbetsverken samt öka tjänstemännens

¹ NAT 1922, s. 113.

² NAT 1922, s. 114.

tjänstetid och arbetsintensitet, spred sig en viss oro inom den finska tjänstemannakåren. En sju man stark kommitté för att bereda reformen hade tillsatts av statsrådet i maj 1920 med Yrjö Loimaranta som ordförande och även NAF-medlemmarna Hugo Blankett och Hjalmar Oker-Blom kom att ingå.

Som ett led i arbetet skickades kommittén på turné till de tre skandinaviska länderna, för att studera hur man har reformerat ministerier och ämbetsverk där, och då främst i frågan om maktbalansen mellan ämbetsverk och ministerier. På resan deltog bl.a. riksdagsledamot Kyösti Kallio och Aimo Kaarlo Cajander (statsminister 1922), Kommittén lämnade senare sitt betänkande till regeringen i två delar, vilket även publicerades även i NAT:

I betraktande av att förstnämnda fråga dels såsom i Danmark, Norge m. fl. andra länder, lösts i riktningen mot en koncentration inom ministerierna, dels åter såsom i Sverige ännu och oaktat den långvariga och grundliga prövningens ägnats, fortfarande står på en tudelnings grund, **ansåg kommittén sig böra hos Statsrådet hemställa, att kommitténs ordförande och dess ledamot Oker-Blom måtte beredas tillfälle att, innan kommittén uppgjorde slutligt förslag, i de skandinaviska länderna taga närmare kännedom om förevarande frågas läge och om ämbetsverkens i sagda länder nuvarande organisation.**³

Inte bara Sverige utan också det övriga Norden framstår här som en modell som man bör studera. Det här var den första av många yttringar från den finska avdelningen angående tjänstemännens bristfälliga anställningsförhållanden och NAF blev uppenbart ett forum där man kunde hämta inspiration och moraliskt stöd för att driva tjänstemännens fackliga rättigheter i Finland. Det råder inte något tvivel om att man bland ledande finska tjänstemän såg en enorm praktisk nytta i denna verksamhet.

Tiivistetty pohjoismainen yhteistyö, johon kuului myös opintomatkastipendejä virkamiehille ja muuta tiedon- ja ajatusten-vaihtoa, tarkoitti myös henkilökohtaisen ystävaverkostojen luomista. Pohjoismaista yhteistyötä on joskus moitittu liian 'mukavasta' luonteestaan, jossa osallistutaan banketteihin ja pidetään juhlapuheita, korotetaan maljoja jne. 1800-luvulla puhuttiin alentavaan sävyyn punssi-skandinavismista, ja 1900-luvulla muutosta haluavien keskuudessa usein viitattiin banketti-nordismiin. Meidän kulttuurissamme vallitsee ehkä yleinen käsitys, että kohteliaisuudet ovat epäaitoja ja täten turhia. Ilmaa vaan. Mutta jokainen tietää miltä tuntuu ajaa polkupyörää tai autoa jossa on tyhjät renkaat. Pohjoismainen yhteistyö tarvitsee juhliansa, jossa uusia henkilökohtaisia ystävyys-suhteita luodaan ja vanhoja virkistetään.

Vi behöver få skåla med varandra i nordismens tecken. De informella nätverken har alltid varit det kitt som hållit den nordiska tanken vid liv under varierande konjunktioner. För NAF och det nordiska samarbetets del i vidare mening, går det att peka på både toppar och dalar. 1950- och 1960-talens gyllene år, samt 1990-talets oro om att det nordiska samarbetet har spelat ut sin roll. Om man tittar på NAFs verksamhet, åtminstone ur ett finskt perspektiv, så ter sig historien delvis lite annorlunda. 1920- och 1930-talet är decennier av stort engagemang och säkerligen en viktigt arbete för att Finland skulle ta den nordiska vägen. En väg som blev fundamentalt viktig under kalla kriget. Här framstår tjänstemännen som rätt klarsynta, och fast övertygade i det man kallar 'en nordisk rättsuppfattning', där den okorrumpade tjänstemannen är en central figur.

³ Loimaranta 1923, s. 90.

Avslutningsvis vill jag säga några ord om vikten att känna sin egen historia. Varje samfund bör omhulda sitt institutionella minne. Dels för att alla föreningar, institutioner, forskningscentra etc. samtliga på sätt eller annat driver någon fråga, lobbar för någonting, deltar i samhällsdebatten. De senaste decennierna har sett en utveckling där projektbetonade initiativ har prioriterats framom finansiering av fasta institutioner. Den förra svensk kulturministern Beng Göransson har kallat fenomenet för *projektos*.

Man kan fråga sig vem som gagnas av att långtidsminnet inom viktiga samhällseliga sektorer dövas till förmån för snabbproducerade strategier och förändringsledarskap. Visst, ibland kan det vara bra att skapa nytt, bryta alltför tungrodda traditioner. MEN, det finns också en fara i att tappa sin röst och sin auktoritet. För institutioner kan detta börja med att man inte känner sin egen historia, inom samhällsdebatten kan det betyda att reformförslag som inte är genomtänkta kan passera utan protest, för det finns ingen instans som kan stiga fram och berätta med pondus och auktoritet att detta inte är genomtänkt. Därför behövs starka föreningar med en lång tradition att falla tillbaka på, och som idogt kanske utan att alltid göra så stort väsen om sig själva arbetar för den nordiska saken. Som besitter kunskap och erfarenhet.

Det är bl.a. därför jag i egenskap av en av författarna till NAF finsk avdelningens historik vill tacka för att jag fått lära känna föreningen, och också för att jag bjudits in hit i kväll för detta hedersuppdrag.

Jag föreslår att vi alla höjer en skål för den alerta och minnesskarpa 100-årsjubilaren NAF finska avdelning, och för alla er som arbetar för det nordiska samarbetet på olika sätt, såväl i bankett- som vardagsnordismens tecken.

Skål!!!